

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2018; 5(200): 13-19

УДК 330.3; 336.7

JEL classification: E 440; E 620

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2018/200-5/2>

Н. Гражевська, д-р екон. наук, проф.

ORCID ID 0000-0003-2549-8055,

І. Шепахіна, економіст

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ПРІОРИТЕТНІСТЬ ІНСТИТУЦІЙНИХ ЧИННИКІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Розкрито проблеми банкоорієнтованої моделі розвитку фінансового ринку України. Із використанням регресійного аналізу доведено суттєвий вплив на обсяги банківських депозитів населення інституційних чинників, зокрема, надійності та довіри до фінансових установ. Обґрунтовано пріоритетні заходи держави, спрямовані на вдосконалення інституційного середовища з метою підвищення ефективності функціонування та розвитку банківської системи України.

Ключові слова: фінансовий ринок; банкоорієнтована модель розвитку фінансового ринку; банківська система; ринок банківських послуг; банківські депозити населення; довіра населення до фінансових установ.

Постановка проблеми. Загально визнано, що фінансіалізація світової економіки та формування глобального фінансового ринку відкривають безпрецедентні можливості перерозподілу капіталів, з одного боку, та загострюють суперечності й ризики розвитку національних економік, з іншого. За сучасних умов ефективно функціонуюча банківська система є драйвером інвестиційно-інноваційних процесів, спрямованих на забезпечення економічного зростання та динамічного розвитку різномірних господарських систем. Водночас глобалізація сприяє поширенню фінансової нестабільності, кризових явищ і потрясінь, що із блискавичною швидкістю охоплюють тісно пов'язані між собою національні економіки, неспроможні запобігати та ефективно протистояти глобальним викликам і загрозам. Нездатність держави забезпечити реалізацію цілей сталого розвитку у відриві від світових глобалізаційних процесів актуалізує дослідну проблематику, пов'язану з виявленням основних тенденцій і суперечностей функціонування та інституційно-організаційного впорядкування ринку банківських послуг як важливого чинника зміцнення конкурентоспроможності національних економік та зростання добробуту населення.

Мобілізація інституційних чинників підвищення ефективності функціонування та розвитку фінансових систем є особливо актуальною для трансформаційних економік, фінансові ринки яких за своїми якісними параметрами істотно поступаються ринкам розвинених країн. Дослідження специфічних умов і факторів розвитку ринку банківських послуг в умовах інверсійних соціально-економічних перетворень є важливим не лише в загальнотеоретичному, але і в практичному аспекті, пов'язаному із вдосконаленням державного регулювання ринкових трансформацій сучасних економічних систем. Вирішення зазначених проблем є особливо нагальним на сучасному етапі модернізації економіки України, оскільки вітчизняна фінансова система має певні інституційні особливості, що в цілому позначається на загальному рівні економічного розвитку країни, її інтегрованості до світового та європейського господарських просторів. Для України ефективний розвиток ринку банківських послуг є важливою передумовою мобілізації потужного джерела інвестицій, підвищення рівня життя населення та зміцнення глобальної конкурентоспроможності національної економіки.

Огляд літератури. Висвітленню особливостей розвитку фінансового ринку за умов поглиблення глобалізаційних процесів присвячено праці багатьох іноземних і вітчизняних дослідників. Ці проблеми знайшли відображення у творах Нобелівських лауреатів з економіки, а саме: Дж. Тобіна (аналіз фінансових ринків та їхнього впливу на управлінські рішення корпорацій стосовно

витрат, зайнятості, виробництва та цін) [29]; Ф. Фабозі, Фр. Модильяні (виявлення причин і мотивацій формування особистих заощаджень як передумови розвитку фінансового ринку та створення національних пенсійних програм, доведення необхідності захисту інтересів інвесторів як обов'язкової умови ефективного функціонування фінансового ринку, висвітлення механізму дії останнього) [20]; Г. Марковіца, В. Шарпа, М. Міллера (розробка теорії оптимального портфеля фінансових активів, що максимізує очікувану прибутковість за деякого прийняттого для інвесторів рівня ризику, осмислення природи ризиків на фінансовому ринку, розвиток теорії ринку капіталу та формулювання поняття справедливої ринкової ціни фінансових активів) [23, 24]; Дж. Міррліса та В. Вікрі (обґрунтування теорії прийняття рішень щодо управління фінансами корпорації в умовах асиметричної інформації) [25]; М. С. Шоулаза (дослідження функціонування ринків цінних паперів, зокрема проблем формування ціни фінансових активів) [26]; Дж. Акерлофа (аналіз особливостей фінансових ринків, що функціонують в умовах асиметричної інформації, виявлення феномена погіршуючого відбору на пряму інвестування) [19]; Д. Канемана та В. Сміта (дослідження проблем ірраціональної поведінки інвесторів під впливом посилення нестійкості фінансових ринків) [27]; Ю. Фама (розробка гіпотези ефективного фондового ринку, на якому ціни активів ураховують усю наявну інформацію, необхідну для розподілу фінансових ресурсів) [21, 22] тощо.

Дослідженню проблем глобалізації фінансової системи, становлення й розвитку ринку банківських послуг в Україні, основних тенденцій і суперечностей його функціонування та державного регулювання присвячені праці вітчизняних науковців: В. Базилевича (розкриття основних напрямів еволюції категоріальної матриці економічної науки під впливом фінансіалізації як мегатренду сучасного світогосподарського розвитку) [1], В. Вірченка (висвітлення особливостей інституційного впорядкування вітчизняного фінансового ринку та виявлення впливу наявного інституційно-організаційного забезпечення на його ефективність) [2], М. Карліна (аналіз проблем функціонування вітчизняного фінансового ринку в контексті інвестиційної безпеки України) [5], М. Крупки (теоретико-методологічне й науково-практичне обґрунтування фінансово-кредитного механізму інноваційного розвитку економіки України та її інтеграції до сучасного світогосподарського простору) [8], З. Луцишин, Т. Фролової (аналіз стану вітчизняного банківського сектору та виявлення основних проблем, вирішення яких сприятиме підвищенню фінансової стійкості та надійності банківської системи України) [9], І. Лютого, О. Юрчук (висвітлення тенденцій розвитку й

міждержавного регулювання ринку фінансових послуг, конкурентних стратегій провідних банків та інших фінансових інститутів, дослідження особливостей, проблем і суперечностей діяльності вітчизняних банків в епоху глобалізації ринку фінансових послуг [10], В. Опаріна (дослідження проблем розбудови потужної та ефективної фінансової системи, ресурсного забезпечення функціонування її мікроекономічного та оптимізації її макроекономічного рівня) [12], В. Шелудько (обґрунтування основних напрямів активізації ролі банківської системи України в процесах ринкової трансформації) [17], І. Школьника (дослідження особливостей розвитку фінансового ринку України, розкриття ролі фінансових посередників у формуванні вітчизняної моделі фінансового ринку, визначення стратегічних засад його розвитку) [18] тощо. Однак, незважаючи на значну кількість ґрунтовних теоретичних досліджень у цій царині, усе ще недостатньо розробленими залишаються проблеми інституційного забезпечення ефективного функціонування та розвитку ринку банківських послуг України як важливої передумови інноваційної модернізації національної економіки та її гармонійної інтеграції до глобального світогосподарського середовища, що і визначило **мету пропонованого дослідження**.

Методологія дослідження базується на сучасних напрацюваннях у сфері монетарного посткеїнсіанства, зокрема теорії фінансової нестабільності (крижкості) Х. Мінські, відповідно до якої ринкові економіки схильні до кризових явищ і потрясінь, відтак сучасні фінансові ринки потребують особливого інституційного врегулювання з урахуванням факторів внутрішньої дестабілізації. Автори також спирались на розробки представників нової поведінкової економіки, яка справила значний вплив на сучасні дослідження в царині поведінкових фінансів. Економіко-статистичний аналіз проводився з використанням програмних пакетів MSEXcel 2013, Statistica 10.0 і GretlX11. Обмеженнями у пропонованому дослідженні є неповнота статистичних баз, а також відсутність загальноновизнаних методик оцінювання інституційних чинників функціонування та розвитку фінансового ринку, зокрема індексу його інституційної ефективності.

Основні результати. Як відомо, ефективність функціонування фінансового ринку в Україні є низькою порівняно з розвиненими країнами. Так, у 2017–2018 рр. Україна посіла 120 місце із 137 країн за показником "Розвиненості фінансового ринку", що обчислюється фахівцями Всесвітнього економічного форуму в процесі рейтингування країн світу за Індексом глобальної конкурентоспроможності (табл. 1).

Таблиця 1. Рейтинги деяких країн світу за показником розвиненості фінансового ринку Індeksu глобальної конкурентоспроможності ВЕФ, 2017–2018 рр.

Рейтинг	Країна	Рейтинг	Країна	Рейтинг	Країна
1	Нова Зеландія	28	Нідерланди	83	Шрі-Ланка
2	США	42	Індія	88	Румунія
3	Сінгапур	48	Китай	105	Таджикистан
4	Фінляндія	50	Намібія	107	Росія
5	Гонконг	53	Польща	110	Туніс
8	Швейцарія	55	Кенія	114	Казахстан
10	Швеція	63	Грузія	116	Португалія
12	Німеччина	77	Єгипет	120	Україна
13	Англія	78	Вірменія	124	Молдова
20	Японія	79	Азербайджан	137	Ємен

Джерело: розроблено авторами на основі [28].

На думку фахівців, розвиток вітчизняного фінансового сектору протягом 2009–2014 рр. мав дискретний і непропорційний характер. Банківська система зростала випереджаючими темпами порівняно з іншими його сегментами, а функціонування небанківського сегменту було ускладнено відсутністю ефективного законодавства, регулювання та пруденційного нагляду, що призвело до появи значної кількості кептивних фінансових установ і "фінансових пірамід". При цьому внутрішні та зовнішні шоки знизили довіру споживачів фінансових послуг до банківського сектору, розбалансували ринок фінансових послуг, який залишається дуже фрагментарним та низькокапіталізованим. Подальший розвиток останнього стримують некомпетентність, корупційність та бездіяльність ряду чиновників, відсутність ефективної системи контролю над бюрократичним апаратом, низький рівень стандартів управління платоспроможністю та ліквідністю банків; дія жорстких адміністративних заходів, відсутність дієвих алгоритмів збереження та повернення активів неплатоспроможних банків, низька ефективність нагляду за банками та іншими фінансовими установами, що не дає можливості вчасно упередити розвиток ризиків; обмеженість повноважень та незалежність регуляторів для вжиття заходів впливу на учасників фінансового сектору, відсутність ефективних інструментів виведення з ринку проблемних фінансових установ; низька фіскальна ефективність, неефективне податкове законодавство в частині оподаткування інвестиційних доходів та учасників фінансового

сектору, унаслідок чого суб'єкти господарювання прагнуть вести нелегальний бізнес, що сприяє розвитку тіньової економіки, у т. ч. на фінансовому ринку; незацікавленість учасників фінансового ринку в забезпеченні довгострокового розвитку економіки, прагнення до отримання надшвидких прибутків; існування на ринку фінансових установ, які не виконують і не мають на меті виконання функції фінансового посередництва та створюють суттєві системні ризики для фінансового сектору в цілому; відсутність належної інфраструктури ринку капіталу, у т. ч. ефективного фондового ринку, обмежена кількість фінансових інструментів, у т. ч. хеджування ризиків, неможливість функціонування в Україні більшості міжнародних систем Інтернет-розрахунків; низька економічна активність і фінансова грамотність населення [1; 6; 7; 16].

Як відомо, банкоорієнтована модель розвитку фінансового ринку України характеризується тим, що національний фінансовий сектор – це переважно банківська система, покликана акумулювати заощадження населення. За цих обставин роль банків має бути відчутною в економіці, оскільки вони є потужним джерелом фінансування інвестиційної діяльності реального сектора економіки. Однак на практиці цього не спостерігається. Підтвердженням цьому є різке зростання частки проблемних активів на балансах банків. Станом на 1.12.2017 р. зазначений показник в Україні становив 54,9% [11]. Відповідно до Звіту Національного банку України про фінансову стабільність за червень 2018 р. кошти населення та бізнесу в банках надалі зростають,

їхня частка у зобов'язаннях нині перевищує 80 %. Однак зазначена тенденція збільшує ризики ліквідності, адже практично всі депозити корпорацій – це кошти на вимогу або ультракороткі депозити, а серед укладень населення переважають депозити терміном до трьох місяців. На думку фахівців НБУ, рівень довіри до банків, якість обслуговування й технологічна доступність банківських продуктів відіграють дедалі більшу роль у залученні коштів фінансовими установами. Саме тому потужні банки з іноземним капіталом продовжують нарощувати депозитну базу, хоч і пропонують низькі ставки за депозитами. Водночас банкам із російським державним капіталом залучати ресурси не допомагають навіть значно вищі за ринкові депозитні ставки. При цьому значна частина вкладників продовжує тримати кошти в державних банках, слабо реагуючи на зниження ними відсоткових ставок. Наприклад, у Приватбанку приріст депозитів був найвищим із-поміж чотирьох держбанків, хоча він пропонує найнижчі ставки в цій групі [4].

Із метою виявлення основних чинників, що впливають на обсяги банківських депозитів населення України та визначення стратегічних заходів держави, у цій сфері було здійснено регресійний аналіз із використанням статистичного пакету Gretl, який дає можливість ана-

лізувати економетричні дані часових рядів і будувати регресійні моделі. Попередній аналіз, заснований на доступних статистичних даних, дозволив виокремити такі суттєві чинники формування банківських депозитів у національній економіці:

1. *Величину доходів населення*, які в Україні хоч і характеризуються як невисокі, проте є найважливішим джерелом особистих заощаджень і основою формування банківських вкладів (рис. 1). Слід узяти до уваги, що за оцінками експертів, на руках у населення України нині зосереджена значна частка грошей переважно в готівковій формі. Так, станом на грудень 2017 р. величина грошового агрегату M_0 в Україні становила 332 546 млн грн, а грошова база – 399 056,7 млн грн [3]. Саме цей запас ліквідних грошей можна вважати резервом депозитів. За сприятливих інституційних умов і довіри до банків зазначені кошти можуть трансформуватися в організовані форми заощаджень, у першу чергу, банківські депозити. У цьому контексті важливим завданням інституційних реформ є максимальне сприяння залученню готівкових коштів на довгострокові вклади та депозити до банків з їх подальшою трансформацією в інвестиційні ресурси [16, с. 287].

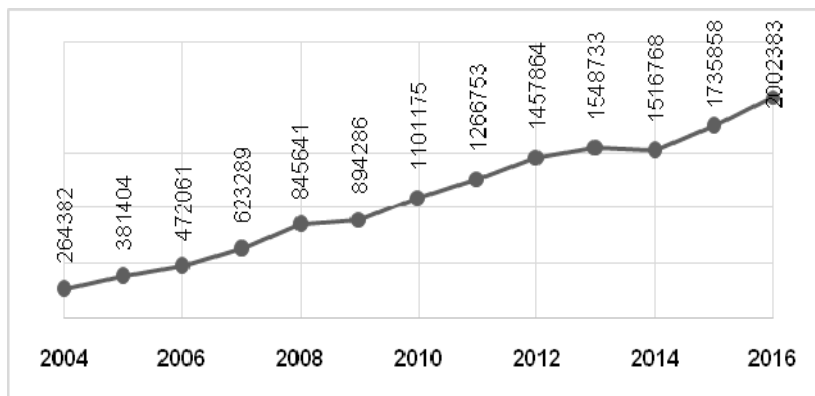

Рис. 1. Динаміка доходів населення України за період 2004–2016 рр., млн грн

Джерело: розроблено авторами на основі [14].

У зв'язку з цим зауважимо, що за даними Національного банку за період 2014–2016 рр. обсяги банківських депозитів в Україні збільшились на 141 832,9 млн грн (рис. 2). У квітні 2018 р. населення та бізнес збільшили суми на депозитах в українських банках на 15,7 млрд грн, відтак загальна сума гривневих та валютних депозитів нині становить 499,9 млрд грн. Посиленню привабливості гривневих депозитів і поживленню припливу коштів фізичних і юридичних осіб у банки сприяло підвищення відсоткових ставок за гривневими вкладками

та зміцнення курсу гривні. На думку експертів, це стало наслідком жорсткої монетарної політики НБУ. Унаслідок підвищення облікової ставки, а також в умовах конкуренції за гривневі ресурси банки збільшили відсоткові ставки за депозитами для фізичних осіб – від 10,8 до 11,0 % річних. Відсоткові ставки за новими гривневими депозитами для корпоративних клієнтів підвищились до 11,3 % річних. Це позначилося на вартості нових кредитів для фізичних осіб та нових кредитів для бізнесу, вартість яких збільшилася до 16,7 % річних [14].

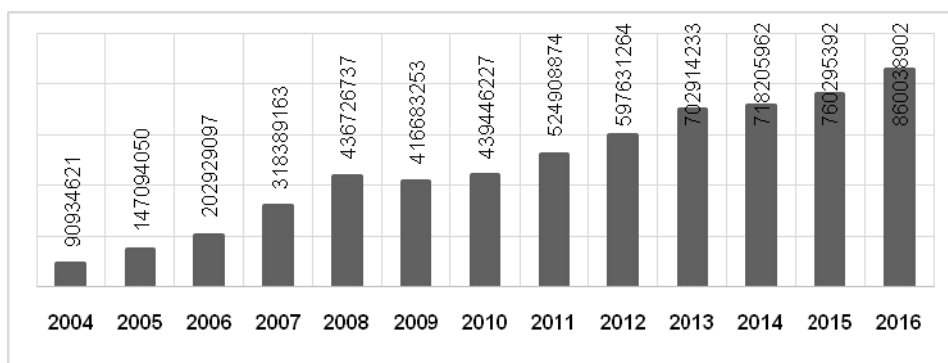

Рис. 2. Динаміка обсягів банківських депозитів в Україні за період 2004–2016 рр., млн грн

Джерело: розроблено авторами на основі даних [11].

2. *Індекс розвиненості фінансового ринку*, що обчислюється фахівцями ВЕФ у процесі рейтингування країн світу за Індексом їхньої глобальної конкурентоспроможності. Зазначений показник ураховує ефективність функціонування та розвитку фінансового ринку (доступність і якість фінансових послуг, фінансування через місцевий ринок капіталу, доступність кредитів,

наявність венчурного капіталу), а також надійність і довіру до фінансових установ (міцність банків, регулювання фондових бірж, індекс правової легальності) [28]. Аналіз рейтингу України за цим показником у 2017–2018 рр. свідчить, що найвразливішими є позиції нашої країни за індикаторами якості фінансових послуг, міцності банків та регулювання фондових бірж (табл. 2).

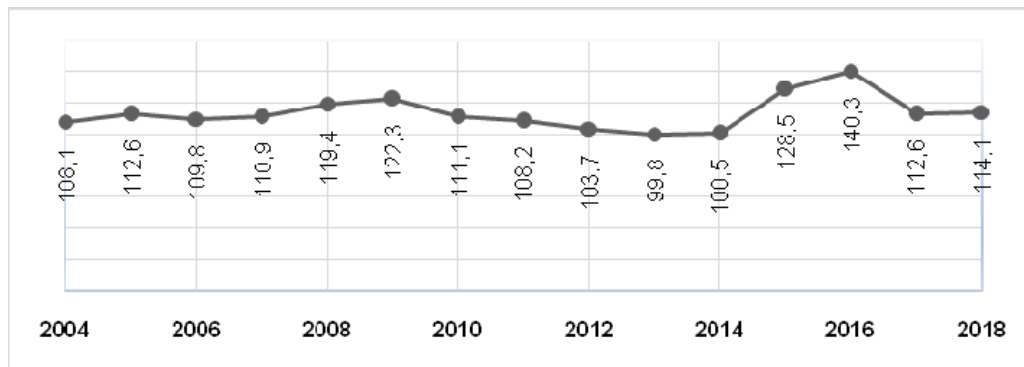
Таблиця 2. Рейтинги України за показниками розвиненості фінансового ринку Індексу глобальної конкурентоспроможності ВЕФ, 2017-2018 рр.

Критерій	Місце
Доступність фінансових послуг	112
Якість фінансових послуг	120
Фінансування через місцевий ринок капіталу	114
Доступність кредитів	103
Наявність венчурного капіталу	118
Міцність банків	135
Регулювання фондових бірж	134
Індекс правової легальності	22
Σ Розвиненість фінансового ринку	120

Джерело: розроблено авторами на основі [28].

3. *Рівень інфляції або Індекс споживчих цін (ІСЦ)*. Дослідження інфляційної складової розвитку економіки України свідчить про доволі високий рівень інфляції в нашій країні, що має циклічний характер і характеризу-

ється як "галопаюча" [16, с. 288]. Ідеться про підвищення ІСЦ у 2007–2008 рр. із 110,9 до 119,4 % та у 2014–2016 рр. зі 100,5 до 140,3% (рис. 3) [3].

Рис. 3. Динаміка індексу споживчих цін в Україні за період 2004–2018 рр., %

Джерело: розроблено авторами на основі даних [14].

З урахуванням вищезазначеного було розроблено й оцінено регресійну модель, у якій залежною змінною було визначено величину банківських депозитів населення в Україні (депозити фізичних та юридичних осіб) (Dep), а незалежними змінними – показники величини доходів населення (Inc), рівня інфляції (Infl) та Індексу розвиненості фінансового ринку (IndexFin). Діапазон даних охоплював період із 2004 до 2016 рр. При цьому змінні було прологарифмовано з метою уникнення різномірності величин. Для уникнення мультиколінеарності

в моделі за допомогою побудови кореляційної матриці незалежних змінних було виявлено, що змінні не корелюють між собою, а тому можуть бути одночасно використані в моделі. Аналіз кореляційної матриці дозволяє визначити величину й характер впливу на результуючий показник (Dep) зазначених змінних (табл. 3). Відповідно до побудованої моделі, найбільший вплив на збільшення обсягів банківських депозитів в Україні у 2004–2016 рр. справляв такий фактор, як доходи населення (коефіцієнт кореляції становить 0,9653).

Таблиця 3. Кореляційна матриця показників регресійної моделі

	Dep	Inc	Infl	IndexFin
Банківські депозити	1.000			
Доходи населення	0.9653	1.000		
Інфляція	0.2041	0.1996	1.000	
Індекс розвиненості фінансового ринку	-0.1553	-0.3575	-0.3284	1.000

Джерело: розроблено авторами.

Отримані результати регресійної моделі (табл. 4) свідчать про те, що модель є адекватною, оскільки Р-значення (F) = 8,42e-08, що є меншим за 0,05 (при рівні

надійності = 95 %). Значення R-квадрат становить 0,978 і показує, що зміни в обсягах банківських депозитів на 97 % пояснюються розглянутими чинниками.

Таблиця 4. Результати побудови регресійної моделі

Модель1: МНК, використані спостереження 2004–2016 (T = 13)
Залежна змінна: I_Dep

	Коефіцієнт	Ст. похибка	t-статистика	P-значення
const	-16.0690	2.97474	-5.402	0.0004
I_IndexFin	2.50049	0.570810	4.381	0.0018
I_Inc	1.59798	0.0815015	19.61	<0.0001
I_Infl	0.761032	0.522259	1.457	0.1791

Сер. зал. змін.	12.62270	Сер. відхил. зал. змін.	0.976574
Сума кв. залишків	0.248614	Ст. похибка моделі	0.166204
R-квадрат	0.978276	Скориг. R-квадрат	0.971035
F(2, 10)	135.0980	P-значення (F)	8.42e-08
Лог. правдоподіб.	7.273022	Крит. Акайке	-6.546044
Крит. Шварца	-4.286247	Крит. Хеннана-Куїнна	-7.010534
Параметр rho	-0.288687	Стат. Дарбіна-Вотсона	2.410319

Джерело: розроблено авторами.

Відповідно до отриманої моделі існує пряма залежність між величиною банківських депозитів населення в Україні та обраними чинниками. При цьому підвищення індексу розвиненості фінансового ринку, у т. ч. рівня надійності та довіри населення до фінансових установ, справляє найсуттєвіший вплив на аналізований показник, а саме: підвищення індексу розвиненості фінансового ринку на 1 пункт зумовлює збільшення банківських депозитів на 2,5 млн грн, у той час як підвищення доходів населення на 1 млн грн збільшує банківські депозити на 1,6 млн грн. Щодо інфляції, підвищення якої на 1 % збільшує банківські депозити на 0,8 млн грн, слід взяти до уваги, що виявлена залежність потребує подальших досліджень й уточнень, оскільки може бути коректною лише в певних межах. Таким чином, було підтверджено гіпотезу стосовно важливості якісного інституційного впорядкування фінансового ринку, зокрема підвищення надійності та розвитку відносин довіри як важливого чинника збільшення обсягів банківських депозитів населення. Зауважимо, що важливим кроком на цьому шляху стало затвердження Постановою Правління Національного банку України Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 р., спрямованої на створення передумов для стабільного розвитку національної економіки та перетворення фінансового сектора України в конкурентоспроможне середовище з інвестиційно-інноваційним кліматом [4]. На думку авторів, подальші реформи в цій сфері мають бути спрямовані на зміцнення інституційної довіри населення до фінансових установ, зокрема впевненості інвесторів у надійності фінансових операцій, збереженні та захисті заощаджень тощо.

Висновки. Сучасний фінансовий ринок України характеризується доволі низьким рівнем розвитку, що стримує інноваційну модернізацію національної економіки. Відтак розбудова високоліквідного фінансового ринку, інтегрованого у світову фінансову систему, є одним із ключовими завдань інституційного реформування національної економіки. Вирішення зазначеного завдання неможливе без підвищення інституційної довіри населення до банківських установ шляхом формування конкурентного, прозорого, ефективно функціонуючого фінансового ринку з дієвими механізмами регуляторного впливу держави на його кон'юнктуру. Важливими кроками на цьому шляху мають стати створення системи відкритого доступу до інформації щодо діяльності фінансових установ; забезпечення дієвого моніторингу діяльності фінансових інститутів із метою своєчасного виявлення існуючих проблем та їх

швидкого усунення, а також санації або ліквідації неплатоспроможних банків, організації процесів продажу або передавання проблемних активів; розвиток інфраструктури фінансового ринку на засадах збалансованості інтересів економічних суб'єктів, дотримання прав споживачів фінансових послуг, посередників, держави; виключення можливості ухилення від оподаткування через фінансові інструменти шляхом запровадження ефективних механізмів запобігання створенню фінансових пірамід, фіктивних емітентів цінних паперів, їхнього своєчасного виявлення та ліквідації, прийняття Мінфіном і НБУ нормативно-правових актів, спрямованих на зменшення тіньового обігу готівки; упровадження в діяльність регуляторів фінансового ринку єдиних міжнародних стандартів електронного документообігу з метою забезпечення реалізації програм співробітництва з МВФ, Світовим банком, ЄБРР, ЄІБ та іншими впливовими міжнародними фінансово-кредитними організаціями.

Дискусія. Інституційне впорядкування банківської системи є важливим напрямом формування ефективно функціонуючого фінансового ринку. Водночас відкритим залишається питання стосовно пріоритетних чинників функціонування та розвитку небанківських установ, які мають певну інституційно-організаційну специфіку. У цьому контексті досі не вирішеною в теоретичному та методичному аспектах є проблема вимірювання, оцінювання та порівняння рівня інституційної довіри населення до банківських та небанківських фінансово-кредитних установ.

Список використаних джерел:

1. Базилевич В. Д. Концептуалізація мегатрендів економічного розвитку в контексті глобальних викликів сучасності / В. Д. Базилевич // Парадигмальні зрушення в економічній теорії XXI ст.: Матеріали Міжнародного науково-практичного конференції. – К.: ВПЦ "Київський університет", 2012. – С. 11–15.
2. Вірченко В. В. Вплив нормативно-правового регулювання на ефективність вітчизняного фінансового ринку / В. В. Вірченко // Вісн. Київ. ун-ту. Серія "Економіка". – 2009. – № 109. – С. 47–51.
3. Економічні та фінансові показники України // Статистична база НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36728.
4. Звіт Національного банку України про фінансову стабільність. Червень? 2018. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=71475860>.
5. Карлін М. І. Проблеми функціонування фінансового ринку та інвестиційна безпека України / О. А. Івашко, М. І. Карлін // Банківська справа. – 2012. – № 3. – С. 54–65.
6. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 р. Затверджена Постановою Правління Національного банку України від 18.06.2015 р. № 391 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=18563297>.

7. Коніна М. Сучасний стан фінансового ринку України та шляхи його вдосконалення / М. Коніна // Економічний дискурс. – 2016. – № 2. – С. 183–192.
8. Крупка М. І. Фінансово-кредитний механізм інноваційного розвитку економіки України : моногр. / М. І. Крупка. – Львів: Вид. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2001. – 608 с.
9. Луцишин З. О. Банківський сектор України: сучасний стан та перспективи розвитку / З. О. Луцишин, Т. О. Фролова // Економіка і організація управління. – 2016. – Вип. 4 (24). – С. 112–124.
10. Лютий І. О. Банківські інститути в умовах глобалізації ринку фінансових послуг : моногр. / І. О. Лютий, О. М. Юрчук. – К.: Знання, 2011. – 357 с.
11. Макроекономічний та монетарний огляд НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tsn.ua/groshi/ukrayinci-zberigayut-na-depozitah-u-bankah-pivtrilyona-griven-1153776.html>.
12. Опарін В. М. Фінансова система України (теоретико-методологічні аспекти) : моногр. / В. М. Опарін. – К.: КНЕУ, 2005. – 240 с.
13. Основні показники діяльності банків України. Офіційна статистика Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=34661577>.
14. Статистична база Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/oper_new.html.
15. Українці зберігають на депозитах у банках півтрильйона гривень // Гроші. 2018. – 11 трав. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tsn.ua/groshi/ukrayinci-zberigayut-na-depozitah-u-bankah-pivtrilyona-griven-1153776.html>.
16. Шевалдіна В. Г. Вплив макроекономічних факторів на формування депозитів населенням України / В. Г. Шевалдіна // Бізнес-Інформ. – 2014. – № 1. – С. 286–291 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2014_1_53.
17. Шелудько В. М. Основні напрямки активізації ролі банківської системи України у процесах ринкової трансформації / В. В. Вірченко, В. М. Шелудько // Вісн. Київ. ун-ту. Серія "Економіка". – 2004. – № 70. – С. 24–27.
18. Школьник І. Фінансовий ринок України: сучасний стан і стратегія розвитку : моногр. / І. О. Школьник. – Суми: Мрія, 2008. – 348 с.
19. Akerlof G. The Market for Lemons: Quality Uncertainty and the Market Mechanism / G. Akerlof // Quarterly Journal of Economics. – 1970. – Vol. 84. – P. 488–500.
20. Fabozzi F. Capital Markets: Institutions and Instruments / F. Fabozzi, F. Modigliani. – F.: Prentice Hal, 2008. – 768 p.
21. Fama E. Dividend Yields and Expected Stocks Returns / E. Fama, K. French // Journal of Financial Economics. – 1988. – Vol. 22. – P. 3–25.
22. Fama, Eugene F. French, Kenneth R. Commo Risk Factors in the Returnson Stocksand Bonds // Journal of Financial Economics. – 1993. Vol. 33 (1). – P. 3–56 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.139.5892&rep=rep1&type=pdf>.
23. Markowitz H. Portfolio Selection / H. Markowitz // Journal of Finance. – 1952. – Vol. 7. – P. 77–91.
24. Markowitz H. M. Market Efficiency: A Theoretical Distinction and So What? // Financial Analysts Journal. – 1995. – Vol. 61 (5). – P. 17–30 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.cfapubs.org/doi/pdf/10.2469/faj.v61.n5.2752>.
25. Mirrlees J. A. Private Risk and Public Action: The Economies of the Welfare State [Електроннийресурс]. – Режим доступу: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/0014292194000463>. DOI: 10.1016/0014-2921(94)00046-3.
26. Scholes Myron S. Global Financial Markets, Derivative Securities and Systemic Risks [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dokumen.tips/documents/global-financial-markets-derivative-securities-and-systemic-risks.html>.
27. Smith, Vernon L. *Relevance of Laboratory Experiments to Testing Resource Allocation Theory*. In *Kmenta, Jan; Ramsey, James B. Evaluation of Econometric Models: Academic Press, 1980* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://core.ac.uk/download/pdf/6837858.pdf>.
28. The Global Competitiveness Report 2017–2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2017-2018.pdf>.
29. Tobin, James. Nobel Lecture: Money and finance in the macroeconomic process / James Tobin [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/economic-sciences/laureates/1981/tobin-lecture.pdf.

Received: 27/08/2018

1st Revision: 18/09/18

Accepted: 01/10/2018

Author's declaration on the sources of funding of research presented in the scientific article or of the preparation of the scientific article: budget of university's scientific project

Н. Гражевская, д-р экон. наук, проф.,

И. Шемахина, экономист

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

ПРИОРИТЕТНОСТЬ ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫХ ФАКТОРОВ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОГО ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЫ УКРАИНЫ

Раскрыты проблемы банкоориентированной модели развития финансового рынка Украины. С использованием регрессионного анализа доказано существенное влияние на объемы банковских депозитов населения институциональных факторов, в частности, надежности и доверия к финансовым учреждениям. Обоснованы приоритетные меры государства, направленные на совершенствование институциональной среды с целью повышения эффективности функционирования и развития банковской системы в Украине.

Ключевые слова: финансовый рынок; институциональные факторы эффективности финансового рынка; банкоориентированная модель развития финансового рынка; банковские депозиты населения; доверие населения к финансовым учреждениям.

N. Grazhevskaya, Doctor of Sciences (Economics), Professor,

I. Shemahina, economist, Faculty of Economics

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

PRIORITY OF INSTITUTIONAL FACTORS ENSURING EFFICIENT PERFORMANCE OF THE UKRAINIAN BANKING SYSTEM

The article examines major challenges facing the bank-based structure of financial market and its current status in the Ukrainian economy. The Ukrainian financial market is characterized by an increasing share of distressed assets of commercial banks, low level of public trust in financial institutions, increased liquidity risk, fragmentation and extremely low capitalization. The research ascertains the key factors that strengthen and improve Ukrainian market of banking services at the present stage of modernization of the national economy. Regression analysis was used to assess the effect of the household income, inflation index and index of financial market development on the level of bank deposits and the obtained results prove that the institutional determinants including the level of public confidence in financial institutions have a strong impact on the amount of household deposits. The study identifies major instruments of macroeconomic policy to improve institutional environment that may: increase performance of banking system in Ukraine; provide open access to information about financial institutions and effective monitoring of their activity; develop infrastructure of financial market on the principles of balance of interests of economic actors, consumers of financial services, financial intermediaries and the state; prevent a threat of tax evasion through transactions with financial instruments by establishing effective mechanisms that prevent running Ponzi schemes; identify, prosecute or penalize fictitious issuers of securities; reduce illegal monetary circulation; contribute to implementing international standards of electronic workflows in activities of government bodies and sector regulators, etc.

Key words: financial market; bank-based structure of financial market; banking system; market of banking services; private household deposits; public confidence in financial institutions.

References (in Latin): Translation / Transliteration / Transcription

1. Bazylevych V. D., 2012. Kontseptualizatsiya mehatrendiv ekonomichnoho rozvytku v konteksti hlobal'nykh vykykiv suchasnosti. Paradigm shifts in the economic theory of the twenty-first century, pp. 11-15.

2. Virchenko V. V., 2009. The influence of economy and institutional control on the national financial market development efficiency. Visnyk of Taras Shevchenko National University of Kiev, № 109, pp. 47-51.

3. Economic and financial index of Ukraine // Database of NBU. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36728.
4. Financial stability report by the National bank of Ukraine. June 2018. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=71475860>.
5. Karlin M. I., 2012. The problems of financial market functioning and investment safety of Ukraine. Banking, № 3, pp. 54–65.
6. Complex program of Ukrainian financial sector development till 2020 by the NBU Administration Decision from 18.06. 2015. № 391. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=18563297>.
7. Konina M., 2016. The modern state of Ukrainian financial market and the ways of its improvement. Ekonomichnyy diskurs, 2, s. 183–192.
8. Krupka M. I., 2001. Financial-credit mechanism of innovation Ukrainian economy development, 608 pp.
9. Lutsishin Z. O., 2016. Bank sector of Ukraine: real state and development prospects. Economy and management organization, № 4, pp. 112–124.
10. Lutiy I. O., 2011. Bank institutions under the globalization of the financial services market, 357 pp.
11. Macroeconomic and monetary summary pf NBU. URL: <https://tsn.ua/groshi/ukrayinci-zberigayut-na-depozitah-u-bankah-pivtrilyona-griven-1153776.html>.
12. Oparin V. M., 2005. The financial system of Ukraine (theoretical-methodological aspects): monography, Kiev, 240 pp.
13. The main indexes of Ukrainian banks functioning. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=34661577>.
14. Database of Ukrainian statistic Public service. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/oper_new.html.
15. The Ukrainian save a half of the trillion hryvnas on the bank deposits, 2018. URL: <https://tsn.ua/groshi/ukrayinci-zberigayut-na-depozitah-u-bankah-pivtrilyona-griven-1153776.html>.
16. Shevaldina V. G. The influence of macroeconomic factors on the forming of Ukrainian population deposits. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2014_1_53.
17. Sheludko V. M., 2004. The main directions of the Ukrainian bank system development under the processes of the market transformation. Visnyk of Taras Shevchenko National University of Kiev, № 70, pp. 24–27.
18. Shkolnik I. O., 2008. The Ukrainian financial market: real state and development strategy: monography, Sumy, 348 pp.
19. Akerlof G., 1970 The Market for Lemons: Qualitative Uncertainty and Market Mechanism. Quarterly Journal of Economics, vol. 84, p. 488–500.
20. Fabozzi F., Modigliani F., 2008. Capital Markets: Institutions and Instruments. F.: Prentice Hal, 768 p.
21. Fama E., 1988. Dividend Yields and Expected Stocks Returns. Journal of Financial Economics, vol. 22, p. 3–25.
22. Fama, Eugene F. French, Kenneth R., 1993. Common Risk Factors in the Returns, Stocks and Bonds. Journal of Financial Economics, vol. 33 (1), p. 3–56. URL: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.139.5892&rep=rep1&type=pdf>.
23. Markowitz H. Portfolio Selection, 1952. Journal of Finance, vol. 7, p. 77–91.
24. Markowitz, H. M. Market Efficiency: A Theoretical Distinction and So What?, 1995. Financial Analysts Journal, vol. 61 (5), p. 17–30. URL: <https://www.cfapubs.org/doi/pdf/10.2469/faj.v61.n5.2752>.
25. Mirrlees J. A. Private Risk and Public Action: The Economies of the Welfare State URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/0014292194000463>. DOI: 10.1016 / 0014-2921 (94) 00046-3.
26. Scholes Myron S. Global Financial Markets, Derivative Securities and Systemic Risks. URL: <https://dokumen.tips/documents/global-financial-markets-derivative-securities-and-systemic-risks.html>.
27. Smith, Vernon L., 1980. Relevance of Laboratory Experiments to Testing Resource Allocation Theory. In Kmenta, Jan; Ramsey, James B. Evaluation of Econometric Models: Academic Press. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/6837858.pdf>.
28. Tobin, James. Nobel Lecture: Money and finance in the macro-economic process. URL: http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/economic-sciences/laureates/1981/tobin-lecture.pdf.
29. The Global Competitiveness Report 2017-2018. URL: http://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/05_Full_Report/TheGlobalCompetitivenessReport2017-2018.pdf.

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2018; 5(200): 19-26

УДК 657.633.5.471:634

JEL classification: M41

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2018/200-5/3>

Є. Калюга, д-р екон. наук, проф.

ORCID iD 0000-0001-9057-7476

Національний університет біоресурсів та природокористування, Київ, Україна,

О. Герасименко, старш. викл.

ORCID iD 0000-0002-4511-4306

Національний університет державної фіскальної служби України, Київ, Україна

ВАРТІСНА ОЦІНКА МУЗЕЙНИХ ПРЕДМЕТІВ

Обґрунтовано здійснення вартісної оцінки музейних предметів на підставі ступеня ексклюзивності (науково-історичної, науково-художньої та іншої науково-інформативної цінності). Досліджено підходи до оцінки музейних предметів (в складі активів спадщини) в національних та міжнародних стандартах обліку для державного сектора та обґрунтовано пропозиції щодо застосування за первісною вартістю в Україні. При відсутності первісної вартості доцільно визнавати не умовну, а справедливу вартість. Музейні предмети, які не оцінені на дату складання звітності і не відповідають критеріям визнання, повинні відображатись в позабалансовому обліку за символічною оцінкою з подальшим розкриттям інформації у Примітках до фінансової звітності.

Ключові слова: музейні предмети, оцінка, оціночна вартість, умовна вартість, первісна вартість, справедлива вартість, символічна вартість.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими (практичними) завданнями). Актуальність дослідження зумовлена визначенням музейних предметів, які є скарбницею історичної та культурної спадщини України, носіями безцінної інформації про її історію та культуру, тобто національним багатством країни. Вартісну оцінку слід застосовувати не тільки для національних, культурних та історичних цінностей, а і для інтелектуальної власності (тобто нематеріальних речей), наукових результатів, ідей, винаходів і т. ін. Оцінку музейних предметів для визначення ступеня ексклюзивності необхідно здійснювати на підставі науково-історичної, науково-

мистецької, науково-художньої і іншої науково-інформативної та емоційної цінності, а після цього визначати ціну як результат попередньої роботи. Якісне виконання цієї роботи можливе фахівцями при наявності спеціальної освіти: історичної, художньої, мистецької, творчої, гуманітарної, технічної; інколи широко, а інколи вузько-наукової (залежно від профілю музею) та величезного досвіду практичної роботи. Остаточну вартість музейних предметів можуть визначити тільки виключно працівники музею.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні цілісні наукові дослідження щодо оцінки музейних предметів у бухгалтерському обліку відсутні. Поряд із